

Festivalul muzicii de cameră de la Brașov

Parcă pe nesimțite, Festivalul cameral de la Brașov a implinit 15 ani : este o vîrstă tînără și în același timp permițînd să se tragă unele concluzii — dintre care prima se referă fără nici o îndoială la încetățenirea cît se poate de trainică a acestei manifestări în viața artistică a țării și în același timp la constatarea că profilul ei este dintre cele mai precis delimitate și definite. Aici, ne-am obișnuit să trăim în vecinătatea capodoperelor de maximă substanță și de riguroasă economie în exprimarea sonoră a acesteia, aici ne aducem aminte în fiecare an că valoarea mării muzici nu se măsoară în raport cu abundența mijloacelor vehiculate ci cu funcționalitatea riguroasă a aparatului interpretativ angrenat în concretizarea gîndului compozitorului ; aici, în fine, ne întîlnim în mod sistematic cu unul din capitoarele cele mai prețioase ale creației componistice românești și care altminteri ar avea șanse mai puține să se mențină permanent la suprafață, dat fiind gradul mai redus de spectaculozitate, compensat însă din plin de greutatea specifică a cuprinsului lui emoțional.

Desigur nu din întîmplare organizatorii ediției de anul acesta au ținut să valorifice, poate în primul rînd, resursele locale și să evidențieze remarcabila capacitate a unora din muzicienii brașoveni în a cultiva un gen parcă legat de aerul, de peisagiul, de cultura locală, cu rezonanțe deopotrivă în secolele de demult și în actualitate. De aceea, le vom da și noi întîietate, începînd cu concertul inaugural cînd Orchestra de cameră a Filarmonicii „Gheorghe Dima“, dirijată de Ilarion Ionescu Galați, ne-a delectat cu un program deopotrivă de atractiv și substanțial. Fiind un prieten vechi al Festivalului din Brașov, nu mă pot împiedica să constat că prezența stimulatorie a acestui dirijor, care se ocupă însă nu numai de orchestră ci de toate detaliile din care se alcătuieste viața muzicală de zi de zi a unei asemenea colectivități ca cea brașoveană, explică în mare măsură vitalitatea șirului de anuale reuniuni camerale. Mai mult, grijii lui pentru rafinarea detaliului, faptului că este și un talentat instrumentist, dragostei nu atît pentru *tunetul* sonor cît pentru expresivitatea orchestrală, pentru diversitatea, transparența și coloritul ei li se datorește și stilul propriu, astăzi inconfundabil, al colectivelor Filarmonicii „Gheorghe Dima“ — și bineînțeles, în cazul în speță, al Orchestrei de cameră. Am subliniat în

repetate rînduri că grație în bună măsură lui Ionescu Galați, care a știut să adopte și să valorifice tradițiile locale, s-a creat între formațiile ample și cele camerale o anumită fuziune ideatică, binefăcătoare de ambele părți și care are drept rezultat o certă calitate a actului interpretativ ; acesta nu se înfățișează, de regulă, ca ceva solemn și expozitiv ci însumează înțelepciunea cuprinzătoare, experiențe de viață, gînduri apropiate și în genere pline de căldură. Toate acestea nu sînt literaturizări ci tind să prindă în cuvinte o anumită atmosferă greu de definit și totuși foarte concretă, care ne face să revenim, mereu și mereu, cu aceleași sentimente și cu aceleași perspective de alese satisfacții artistice în sălile Festivalului muzicii de cameră de la Brașov. Se cuvine adăugat că Liviu Teodor Teclu, pianist și compozitor notabil a fost permanent o conștiință și o pasiune trează a Festivalurilor și că exemplara secretară muzicală care este Steluța Mitu, cu priceperea, discreția și operativitatea ei imperturbabilă, reprezintă încă unul din „secretele“ calității sărbătorilor muzicale brașovene. Ne bucurăm deasemenea să salutăm în Carmen Dobrescu, apreciată regizoare de operă, o personalitate care va veghea și ocroti componentele prețioase ale vieții artistice brașovene în calitate de președinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă. Iată, deci, multiplele rațiuni pentru care vizitatorul Festivalurilor aci evocate pășește pe un teren sigur, încrezător că va trăi de fiecare dată momente revelatoare.

Este cazul, însă, ca de la generalizări să trecem la detalierea evenimentelor Festivalului, cu atît mai mult cu cît din fiecare s-a desprins păstrarea ideilor directe, impunînd aprecierea că în mod consecvent s-a urmărit crearea atractivității de bună calitate, fără rabat la bunul gust și la greutatea muzicală specifică. Este normal să începem cu momentele de muzică românească, nu multe la număr dar semnificative, pentru că Brașovul ține să-și cinstească pe acei creatori legați de meleagurile acesteia fie prin faptul că s-au născut aici, fie că i-au devenit fii de suflet fideli. Astfel, *Serenada* pentru orchestră de Myriam Marbe, programată la un deceniu de la dedicarea ei către Festivalul cameral, sintetizează, după însăși mărturia compozitoare, anumite emoții generate de prezența la ceasurile de muzică de aci și mai ales de cele — prea puține din pricina capriciilor vestite ale vremii — petrecute la Bastionul Țesătorilor ; ne amintim, în adevăr, că mai cu seamă pe la începuturile reuniunii muzicale brașovene trăisem cu toții momente revelatoare prin rezonanțele pe care muzica le căpăta într-o ambianță încărcată de istorie și în același timp în amiabilă fraternitate cu ecourile, foșnetele, răsunelele naturale inerente concertelor programate în aer

liber. Și astfel, deși muzica apelează la surse sonore insolite pentru urechile obișnuite doar cu derulările clasice, factorul asociativ este declanșator de emoții, pasărele instrumentale nu deranjează, ca în alte dăți ci împrumută ceva din harul suratorilor lor înaripate, citatele muzicale (Mozart, Silvestri etc.) nu devin „arătări cu degetul“ ci se subsumează elementului *atmosferic* și totul slujește darului pilduitor al compozitoarei de a fi generoasă cu ascultătorul, mângiindu-l și înțelegându-l fără să-i solicite direct favorurile, stăpînindu-și știința și fiind contemporană fără să facă din duritate sau insensibilitate un crez sau o poză. Ilarion Ionescu-Galați și Orchestra de cameră a Filarmonicii „Gheorghe Dima“ au înțeles toate acestea și le-au transmis cu convingere și eficiență, chir dacă interpretarea în concert ar putea să-și găsească un rival nu tocmai comod în versiunea înregistrată pe discul de autor al lui Myriam Marbe.

Un alt episod important de muzică românească a fost prezentarea *Metamorfozelor* pentru cvintet cu pian de Wilhelm Berger, în concertul reuniunii camerale „Pro musica“. Este o creație mai veche a compozitorului, pe care Dumitru Capoianu, prezent în seara execuției ei, o consideră „de o factură mai puțin obișnuită, solicitînd adesea registrele extreme ale instrumentelor, cu atacuri violente uneori, mîngietoare și învăluitoare alteori...“ (*Seară de neuitat, în Drum nou*, Brașov, an XXI, nr. 12266 din 6 iulie 1984, p. 2). Se cuvine de altminteri subliniată interpretarea competentă și plină de tensiune dată muzicii de pianistul Liviu Teodor Teclu și de violonista Eleonora Rotărescu, excelentă instrumentistă, al doilea concert-maestru al Filarmonicii „Gheorghe Dima“, alături de colegii ei Constantin Scripcaru — vioară, Emilia Brîndușan — violă, Cătălin Cristea — violoncel. Dar dincolo de răsunetul *Metamorfozelor*, pe care eu însumi le pot defini ca de o concentrare de gândire extremă, tinzînd să sublimeze, zbuiciumul interior oricînd prezent în muzica lui Berger într-o severitate semnificativ disprețuită față de compromisiuri fals-atrăgătoare, lucrarea marca prezența în Festival a unui muzician care a fost de-a lungul anilor unul din promotorii credincioși, consecvenți și mai cu seamă extrem de eficienți ai reuniunilor camerale brașovene. Nu numai fiindcă este, de loc, „de alături“, adică din Rupea, dar pentru că a considerat întotdeauna cvartetul de coarde și implicit întreaga muzică de cameră ca de primordială însemnătate în edificarea unei culturi sonore demne de acest nume, pentru că a fost un sfătuitor plin de solicitudine (competența nemaintrînd în discuție) a nenumărate formații, școlare sau profesionale, mai tinere sau mai formate, ce au evoluat aici, și pentru că a înțeles că numai în permanentizarea unor asemenea manifestări se poate întrezări chezașia solidității unei tradiții muzicale contemporane a Brașovului.

Au mai fost clipe de comuniune spirituală relevantă dedicate memoriei lui Tudor Ciortea, fermecătorul muzician brașovean, care împrumuta har și savoare prezenței sale și picura esențe lirice prețioase în pagini precum liedurile cîntate de Sanda Șandru, repetate cinstiri ale lui Enescu, prin lieduri (cele pe versuri de Jules Lemaitre și Sully

Prudhomme) aduse de Liliana Bizineche sau juvenilele *Variațiuni pentru două pian pe o temă originală*, op. 5 din recitalul antrenant al studentelor — pianiste Dana Nigrim — Delia Pavlovici, amintiri ale lui Paul Constantinescu — *Patru madrigale pe versuri de Eminescu* — în recitalul cvartetului vocal „Brașovia“, două exemple din inspirata creație de lieduri a lui Doru Popovici — Sanda Șandru mi-a mărturisit că *Dintre sute de catarge* și mai cu seamă *Sus* intră între preferințele ei absolute în ce privește repertoriul de lirică vocală românească etc.

Un festival ca acesta trăiește însă deopotrivă din înfățișarea, cîntărea (de către public și profesioniști) și finalmente aprecierea creațiilor interpretative ca și a celor componistice. Iar din acest punct de vedere revelațiile nu au lipsit. Să începem cu prezența, în concertul inaugural, a Mihaelei Martin (*Concertul în sol major KV 216* de Mozart), pe care o aflăm într-un moment de înflorire absolută a talentului ei. Trăsătura de arcuș, care avea cu predominanță flacăra impetuoasă și îndrăzneală competitivă, s-a încărcat și cu miresmele duioșiei — deși bine ținute în friu —, cu un fel de bucurie proaspătă a jocului cu sunetele, de capitală însemnătate în trasarea semnăturii divinului salzburghez. Mihaela Martin are un *firesh* irezistibil al calității instrumentale și muzicale, o certitudine acum organic implicată a propriei autorități — care cuceresc și conving pe oricine. Tot așa, am rămas uimiți și încințați de seara de melodii franceze a Liliane Bizineche și ne-am adus aminte cu emoție de descoperirea acestei admirabile tinere cîntărețe de concert tot aici, la Brașov, alături de bravii ei prieteni din formația „Cantus serenus“, regăsiți de altminteri și de astă dată. Dar o știam „acasă“ în florile de primăvară ale lui Gabriel Reilich, în cîntecele lui Hassler sau cantatele bachiene, nu bănuiam poate că Fauré și Debussy aveau să-și găsească în această prezență prietenoasă și bucalată o interpretă de rangul cel mai înalt. Dicțiune nu numai clară ci și redînd sensurile cuvîntului cîntat, inflexiuni vii și infinit diferențiate, fraze mîngioase, șagălnice, pure sau infiltrate de umor virulent — toate acestea făceau din înșiruirea perlelor vocale franceze „versiuni de disc“ — la care nu puțin au contribuit acompaniamentele de excelentă ținută ale lui Horia Cristian. Acestea se petreceau la 3 iulie, pentru că în seara următoare, la 4 iulie, Sanda Șandru să ne invite, cu însoțirea pianistică a Doinei Micu, la un alt regal al liedului. De data aceasta, emoție intensă insuflată fiecărei clipe, un patetism filtrat de noblețea interioară a cîntăreței, puterea de a „oficia“ pătrunderea în străfundurile sensibilității a sunetului cîntat. După cîntecele românești mai sus amintite, ne-am reamintit — și cit de rar o facem, în recitalurile vocale de la noi — că Hugo Wolf este printru maestrul incomparabil ai genului, punte între romantism și vremurile noi, strecurînd între rezonanțele familiare adieri de noutate și cîteodată un fior straniu. O mențiune specială pentru ceea ce înseamnă har pianistic și capacitate de a înțelege vibrațiile vocii la maestra acompaniamentului, Doina Micu.

Am ascultat-o din nou pe Ioana Ostafie, însoțită la pian de Iosif Sava, în trei *Sonate* de Bach. Tot mai mult, lucrurile se decantează, se stratifică superior Patima și flacăra, care riscau câteodată, gestiv și auditiv, să întunece frumusețea neîntinată, încep să fie dominate de simțirea aceasta tinerească și fierbinte, astăzi superior autocontrolată. Bach s-a înălțat vibrant dar și adevărat, emoționându-ne fără să ne stărnească pedanterii scolastice ale verificării la litera (cărui?) tratat de stilistică absolută. Fără îndoială, veghea se cuvine să rămână trează, dat fiind că circulăm pe un teren generos însă și riscant, unde echilibrul se cere permanent păstrat. Iosif Sava, care ocrotește de cităva vreme talentul atât de mișcător al Ioanei Ostafie, a fost la pian un animator și un participator plin de suflet, de pasiune, de altminteri ca în tot ceea ce face. Degetele pot fi câteodată nu îndeajuns de ascultătoare, dar căutarea consecventă a emoției (mai ales în paginile lente) ne compensează.

Arătam la început că muzicienii brașoveni și-au încordat forțele pentru a demonstra valențele camerale locale. Poate cea mai elocventă dovadă a fost prezentarea de ținută a *Trio-ului în si major*, op. 8 de Brahms, în care Ioan Nagy (talentatul violonist, prim concert-maestru al orchestrei) s-a însoțit cu nobilul tânăr talent al violoncelistului Ștefan Neagoe și cu surprinzătoarea autoritate și comprehensiune pianistică a lui Emese Kapcsa. Cu puține repetiții, s-a reușit menținerea constantă a tensiunii interioare extreme ce caracterizează unul din cele mai dificile trio-uri brahmsiene. Pianista Camelia Cojocaru, un talent de logică și dinamism, care trebuie să-și domine mai continuu zbuciumul interior și să respire muzical în voce, s-a însoțit cu Emeric Miklos pentru a ne restitui splendorile operelor tîrzii dedicate clarinetului de către Brahms. În fine, un ansamblu instrumental, în care, alături de unii muzicieni deja citați s-au adăugat Constantin Zăpciroiu — violă, Botond Kostyak — contrabas, Vasile Lachi — corn și Zsolt Mester — fagot ne-a dăruit întinsul și plinul de agrement *Septet în mi bemol major* op. 20 de Beethoven, cu destul antren și evidentă plăcere de a frecventa o muzică atât de cordială și prietenoasă. În fine „Cantus serenus“ ne-a arătat că această acum cunoscută asocieră a unor minuitori ai instrumentelor vechi își menține cu stăruință nivelul de bună aprofundare a literaturii de epocă. Contribuția membrilor formației (Ecaterina Hanke, Kurt Philippi, Astrid Philippi, Ilse Laszlo-Herbert, Magda Muzsnaki, Horia Cristian) are nu numai autenticitate dar și farmec, iradiază un fel de „forță blîndă“ ce convinge fără a violenta. Fără îndoială că venim la Festivalurile brașovene, acum, și pentru că vom regăsi, constant și „Cantus serenus“.

Dana Nigrim este un talent pianistic brașovean ce înflorește actualmente, după cum se vede, sub oblăduirea Conservatorului bucureștean, după cum rezultă din atractivul recital de duo susținut cu o tînără mai consolidată în conștiința publicului, ca Delia Pavlovici. Pe de altă parte, mai maturele Lu-

minița Berariu și Livia Teodorescu ne-au convins definitiv, prin recitalul lor de la 6 iulie, că trebuie considerate ca un ansamblu pianistic nu numai de bună ținută instrumentală și muzicală, dar că pot — ceea ce este mai important — să elimine oboseala unor sonorități păstoase prin culori vii, urmărirea rafinată a amănuntelor de polifonie instrumentală, imagistică inteligentă și animată de simțul pitorescului, antren ritmic molipsitor. În Brahms, Lutoslawski și Ravel, calificativul este mereu „excellent“! Tot așa, trebuie să spunem că spectacolul Rameau-Couperin, plimbat prin toată țara de studentele clasei Georgeta Stoleriu de la Conservatorul „Ciprian Porumbescu“, nu a obosit, ci dimpotrivă a progresat în spontaneitate, cursivitate și posibilitate de impunere a unui stil puțin familiar auditoriului nostru.

Festivalul din Brașov a avut ca oaspeți și membrii unui cor de cameră din Israel — *The cameran singers*, dirijați de Avner Itai (dirijor secund Steven Sloane). Sînt tineri cu o educație muzicală evoluată, capabili să cînte de la Bach pînă la Ravel și ajungînd la remarcabilele *Cinq Réchants* ale lui Olivier Messiaen, ale căror dificultăți, dat fiind că cele 12 voci sînt tratate solistic, nu pot fi subevaluate. Membrii ansamblului degajă o bucurie a actului interpretativ ce a fost bine primită de public și au înfățișat totodată pagini ale repertoriului lor național (Gil Aldema, Avi Amzallag etc.).

Toate acestea nu înseamnă că nu a existat nici o pată în soare. Au fost și unele ansambluri ceva mai crispate și uneori imperfecte în dorința lor de afirmare („Instrumental quartet“), după cum nu ajunge ca patru cîntăreți să se adune pentru a rezulta un cvartet vocal viabil (Ansamblul „Brasovia“). Cîte sînt aici de făcut, de la unificarea manierelor de cînt, colorarea spectrului sonor, rafinarea fiecărui detaliu al textului, pătrunderea tuturor inflexiunilor lui psihologice! Iar în plus, există o dozare a timpului petrecut în fața publicului a cărui atenție se soliciată.

Am uitat ceva? Dacă da, să mă iertați!

Alfred HOFFMAN

P.S. Totuși se mai poate adăuga ceva. Anume — că într-o după amiază a Festivalului, am ascultat un recital-concert al claselor de pian Stela Drăgulin și Rodica Truță de la Școala Generală 26, cu profil de Artă, din Brașov. Ce copii talentați (pe Horia Mihail, bine înțeles, îl știam și îl mai discutasem, dar pe Cristina Tirgoveț, pe care ulterior aveam să o întîlnim, mai bună, și într-o emisiune de Televiziune, pe Antonio Duică și pe mulți alții îi ascultam pentru prima oară) dar în special ce îndrumare competentă, însuflețită, profesional — înaltă și de bun gust! Iată o dovadă peremptorie că la Brașov învățămîntul muzical trebuie ocrotit cu toată grija, pentru că poate spori substanțial zestrea de copii și tineri talentați și bine pregătiți ai țării.